మనోధర్మం

భమిడిపాటి రామగోపాలం

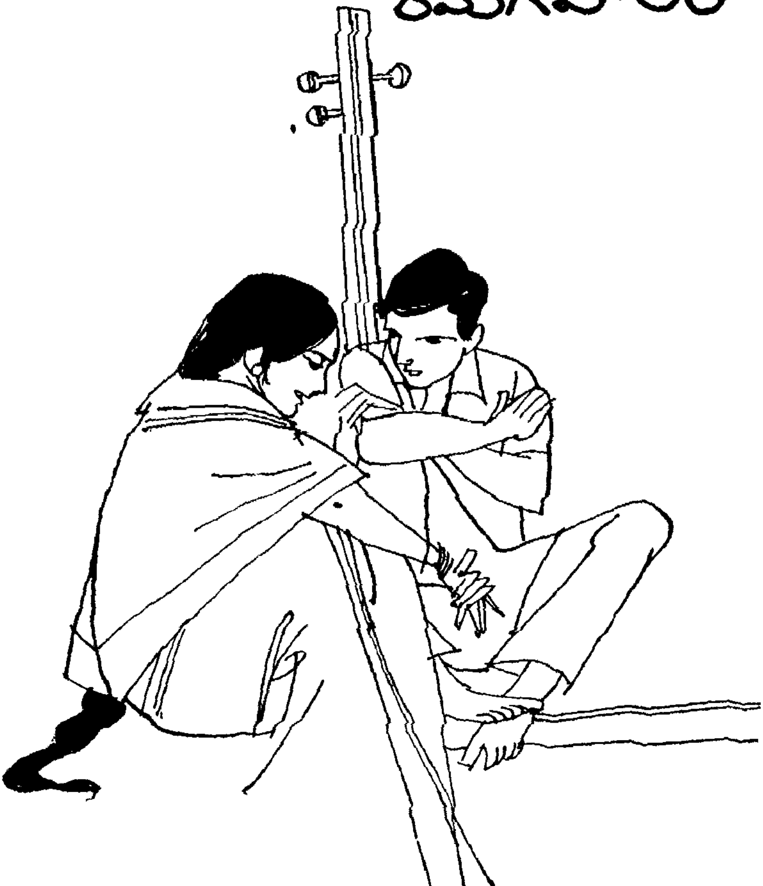

1978 చక్రపాణి రెండవ అవార్డు పొందిన కథ

'ఒక్కసారి —' అక్కడికి మాట విరిచేడు రామం.

సరస్వతి మాట్లాడలేదు.

"భోజనానికి రమ్మంటున్నాడు" మళ్ళీ మాట విరిచేడు.

మళ్ళీ సరస్వతి మౌనమే.

"అన్నివిధాలా పెద్దవాడు...వెళితేయేం అనే అనిపిస్తున్నది, నాకు!" మాట పూర్తిచేసేనని తేలికపడికూడా, ఆ మాటకి సరస్వతి రియాక్షన్ ఎలా వుంటుందో తెలిస్తే సమాధానం దొరికిపోయినట్టే కనక, అందుకోసం తపన పడ్డాడు రామం.

మొహం చెప్పేస్తుంది యెలాటి అభిప్రాయమూనూ...కనీసం సరస్వతి మొహం కనబడినా బావుణ్ను ... అనుకున్నాడు.

అతని రొమ్ముమీద వొత్తుగా పెరిగిన చోట దాక్కొనుంది, ఆమె మొహం ఆ క్షణంలో. అసలేం కనబడదు; అతనిక్కాని, ఆమెక్కాని.

ఐతే సమాధానం దొరికినట్టే అనిపించింది రామానికి...అతని వీపుచుట్టూ వున్న ఆమె చేతులు గట్టిగా బిగుసుకున్నాయి...అంటే—?

—మళ్ళీ మొదటి కొచ్చింది కథ.

* * *

"హావీజ్ జాబ్, రామ్ డియర్?" అని పదహారు రోజుల కిందట వో సాయంకాలం తన రూమ్‌లో కెళిపోతూ రామాన్ని పలకరించేడు మేనేజింగ్ డైరెక్టరు వాసవ.

"ఏదో సార్, తమ దయవల్ల..." అంటూ వెనకాలే వెళ్ళి ఆయన గదిలో ప్రవేశించాడు రామం.

"నాన్సెన్స్. నా దయేమిటి? అలా ఎప్పుడూ అనొద్దు. నీకేం? తెలివైన వాడివి; సమర్థుడివి!" అన్నాడు వాసవ. 'కూర్చో!'

కూర్చోకూడదేమో—

"సరేకాని, కమిషండ్ ఆఫీసర్ పోస్టొకటి శాంక్షనైంది. అడ్వర్ టైజ్ చేశాం. చూసేవా?"

"నేను అప్లయ్ చేశాన్సార్"

"ఐసీ ... నేనింకా చూళ్లేదు. లాస్ట్ డేటు యింకా వుందనుకుంటాను; కదు?...కూర్చోవేం?"

"ఫరవాలేద్సార్."

"నోనో, వాటీజిట్!" అని వాసవ లేచి, రామం కూర్చునేటట్లుగా వొక ఆంగికం చేశాడు. దాంతో రామానికి కూర్చోక తప్పిందికాదు.

ఓ నిమిషంపాటు వాసవ మాట్లాడకుండా ఏవో కాగితాలు చూస్తూ కూచున్నాడు. అతని చేతినున్న ఖరీదైన, చిత్రమైన గడియారం వేపు చూస్తూ రామంకూడా మాట్లాడకండా వూరుకున్నాడు. ఆ చూపును గమనించి అప్రయత్నంగా గడియారంవేపు చూసిన

వాసవ "ఓ! ఏడుగంటలు కావస్తోందే, టయిమ్!" అన్నాడు.

రామం కుర్చీలో ఇబ్బందిగా కదిలి, "నే వెళ్తాను సర్. తమకేదైనా పనుందేమో" అన్నాడు.

"నాటెటూల్! అని, కుడిచేత్తో అతన్ని లేవవద్దని సంజ్ఞ కూడా చేసి; ఆ చేతిని తన కణతమీద పెట్టుకున్నాడు వాసవ. పది సెకండ్లలాగే వుంచి, కూర్చునే వెనక్కి తిరిగి అందుబాట్లో వున్న అద్దాల బీరువా తలుపు జరిపి, ఒక్క క్షణం దృష్టి సారించి చూసి, అందులోంచి రెండు పుస్తకాలు లాగాడు వాటిని చిన్న చప్పుడుతో రామం యెదటికి విసిరి 'గోత్రుదెమ్, దే విల్ బి యూజ్ ఫుల్ టు యు' అన్నాడు.

కంపెనీల చట్టానికి సంబంధించి జాతీయ స్థాయిలో ముఖ్యమైన కొన్ని కేసుల వివరాలు, వాటిమీద తీర్పుల సారాంశాలు — వొకపుస్తకం. బిజినెస్ మేనేజ్‌మెంట్ మీద, ప్రపంచం మొత్తంమీద మేధావు లనిపించుకున్న వాళ్ళు రాసిన వ్యాసాల సంకలనం రెండోపుస్తకం.

'థాంక్యూ సర్' అన్న రామం మాటని వాసవ మాట మింగేసింది.

'సో... హౌవార్యూ?'

'ఫైన్, సర్.'

'అండ్ యువర్ మిసెస్?'

'ఓ. కె. సర్.'

'పిల్లలేరుగా?'

'లేరు సర్'

'నీకు తెలుసా...' అని, కొంచెం ఆగి చిరునవ్వి, 'సరస్వతి మావూరమ్మాయే... నాకా అమ్మాయి ఇంతప్పట్నుంచి తెలుసు!'

'అలాగా సార్? నా కెప్పుడూ చెప్పలేదే, తను!"

"దట్సెంట్ మేటర్...వాళ్ళ ఫాదరు మాయింటి కెదురుగా వుండేవారు. ఈ కంపెనీలో నేను డైరెక్టుగా బిజినెస్ మేనేజరుగా సెలక్టయ్యాన; నీకు తెలుసో లేదో! అప్పుడా వుద్యోగపు మొదటినెల జీతంతో, నేను మా వూరెళ్ళినప్పుడు - మా వీధిలో వున్న ప్రతి ఒక్కరికి ఏదో ఒక ప్రెజెంటేషన్ చొప్పున; పట్టుకెళ్ళాను. మీ మిసెస్-అదే సరస్వతి, అప్పటికి తొమ్మిదేళ్ళ పిల్ల!"

'అయ—'

"నేనామెకి ఏం కొనిచ్చుంటానో వూహించగలవా?" తియ్యగా నవ్వాడు వాసవ.

— ఒక చాక్లెట్ మొదలు, ఒక రేడియోగ్రామ్ వరకు, ఏం కొని ఇచ్చినా ఇచ్చుండొచ్చు. కాని, పదిహేనేళ్ళనాటి వాత్సల్యం ఇప్పుడతని మొహంలో కనబడింది, రామానికి.

"—పోనీ, సరస్వతి బాగా పాడుతుందని తెలుసుగా, నీకు?"

"తెలుస్సార్! అందుకేగా, నేనామెని మేరేజ్ చేసుకున్నది!?" అని తేలిగ్గా, హాయిగా నవ్వాడు రామం.

"ఐ నో-! అప్పుడు నేనామెకి ఒక తంబురా కొనిచ్చేను! పూర్ గర్ల్ మంచి కంఠంతో, అద్భుతంగా-బాలవేత్తలా, కాకపోతే బ్రహ్మవేత్తలా పాడేసేది! కాని శ్రుతి చేసుకోడానికి తంబురాకూడా కొనిపెట్టలేకపోయారు వాళ్ళ ఫాదరు... ఆయన పేదరికంవల్ల ఆ అమ్మాయి ప్రతిభ అణగారిపోకూడదని మనసారా అనుకుని, ఎనభై రూపాయలు పెట్టి కొన్నా నా తంబురా!"

"అందుకు మిమ్మల్ని నేనుకూడా, ఇప్పుడు తెలిసింది కనక యిప్పుడైనా సరే; థాంక్ చెయ్యాలి సర్" అని పరమానందంతో చెప్పాడు రామం.

'నా బెటాల్!'

"తరవాతండి ; అప్పట్నుంచి యిప్పటికీ, ప్రస్తుతంకూడా, సరస్వతి సాధనచేసేది ఆ తంబురా శ్రుతితోనే నండి! నాకిప్పుడు తడ్తోంది?"

'వండర్ఫుల్!' అని సంతోష పడ్డాడు వాసవ, 'కచేరీలు చేస్తోందిగా!'

"ఔనుసార్. మొన్న హైదరాబాదులో స్టేట్ గవర్నమెంటు ఎరేంజ్ చేసిన సంగీత సమ్మేళనంలో తను కూడా పాడింది!"

"అందులో ప్రత్యేకత యేం లేదంటా న్నేను. ఆమెని ఆ ఫెస్టివల్లో చేర్పడం వల్ల గవర్నమెంటుకి ఖ్యాతీ ఆడియన్స్కి తృప్తీ వొచ్చుండొచ్చు గాని ఆమెకి పెద్దగా వొరిగిందేం లేదనే నా ఉద్దేశం అఫ్కోర్స్, నాకు సంగీతంతో వోనమాలు రావు; తాని నా ఉద్దేశంమాత్రం అదే!"

"మీ కాంప్లిమెంటుకు థాంక్స్ సర్"

"డీజ్ డేస్ ఐ డోన్ట్ సీహర్-ఇప్పుడు సుమారు ఇరవై అయిదేళ్ళుండాలి-అవునా?"

"ఎస్సార్. మొన్ననే ఇరవయ్యేయిండు వెళ్ళేయి సర్."

"యువార్ సో లక్కీ టు హావ్ హర్."

"నాకు మాట తోచనంత సంతోషంగా వుంది సార్, ఇవాళ."

"మూడేళ్ళయిందా, మీ పెళ్ళయి?"

"అవున్సార్."

"నువ్వు చాలా మంచిపని చేశావు, ఆమెని మారేజ్ చేసుకోడం. ఎందుకంటావా; అఫ్కోర్సు, నేను చెప్పకూడదనుకో-సరస్వతికి అంత అందం, అంత టాలెంటు వుండీకూడా, ఆ అందమే, ఆ టాలెంటే ఆమెకి శత్రువులై అదంతా అడివికాచిన వెన్నెల అయిపోతుందేమో నన్న భయాన్ని కలిగించేయి, కొంత కాలం! దానికి తోడు కొన్ని స్కాండల్సు-"

"స్కాండల్సేమీ లేవు సర్" అన్నాడు రామం, వొక అర్థం దిగమింగి.

"నువ్వలా అనుకోడం గొప్ప

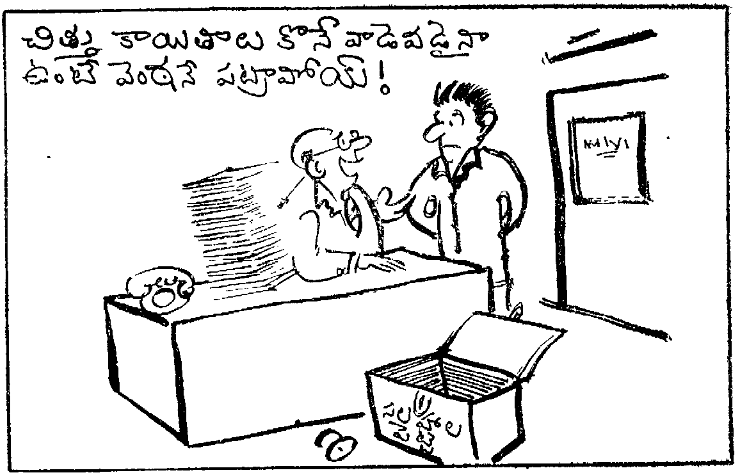

విషయం!...నేనుకూడా నమ్మను. కాని, తొమ్మిది నెలలపాటు వొకసారి, ఏడాది పాటు రెండోసారి తను వూళ్ళో కని పించకుండా వెళ్ళిపోయినప్పుడు,- ఏమీ సంబంధం లేకపోయినా-ఊరు వూరంతా కూడా-ఆ సూర్యారావుతో లేచిపోయిం దనీ, రామకృష్ణగారితో బెజవాడలో కాపరమే పెట్టేసిందనీ పుకార్లు పుట్టించే సేరు. ఆఫ్‌కోర్స్-అదంతా నాన్సెన్స్. కాని ఎవరాలోచిస్తారలాగ? నువ్వు కాబట్టి," అని కొంచెం ఆగాడు వాసవ. "ఐ డోంట్ మీన్ టు డిస్కస్ హర్ పాస్ట్...ఎక్కడున్నా తను సుఖంగా వుండడమే నాకిష్టం!" అని రామం కళ్ళలోకి చూశాడు

"తమ రామెని గురించి ఎంతో దయగా భోగట్టా చేసేరని చెప్తాను సర్ చాలా సంతోషిస్తుంది!"

"ష్యూర్, ష్యూర్! నే నా మె ని అడ్మైర్ చెయ్యలేకపోయినా అభిమానించగలను కదా!"

"అటువంటి భావం కలిగుండడం ఆమె అదృష్టం సర్"

"నాదెటూల్! ...మీ రిద్దరూ కలిసి వోసారి మాయింటికి రాకూడదూ? ఆఫ్‌కోర్స్-రేపాదివారం మళ్ళీఆదివారం నాకు ఖాళీలేదుగాని-ఆ తరవాతి ఆదివారమయితే నాకు సంతోషం, సదుపాయం కూడాను. ఈవినింగ్ టైమ్ రండి. అక్కడే భోంచేసి, మర్నాడు మాణింగే వెళిపోవచ్చు!"

"అలాగే సార్" అని లేచాడు రామం.

"అలాగే అని నువ్వు మాటిచ్చేదం కాదు ఆమెకేం యిబ్బందుంటుందో!... యు ఫిక్సప్ విత్ హర్ అండ్ రింగ్ అప్"

* * *

అలిసిపోయి నిద్రపోతోంది సరస్వతి.

ఎన్నిసార్లు ఎంత దగ్గరగా ఎంత నిదానంగా చూసినా ఇంకా ఏదో కొత్త అందం, వింత గ్లేమరు కనబడతాయి, ఆమెలో రామానికి ఎక్కడా యెవరితోనూ వెళ్ళంటూ కాకండా, అక్షరాలా వైవాహిక జీవితం గడపవలసి రావడం వల్ల చింతతో కొంత వాడిపోయి వుండ వలసింది. కాని సంగీత సాధన యిచ్చిన ఆరోగ్య లావణ్యాలు, ఆ జ్ఞానం యిచ్చిన బలం ఆమె మై మెరుపుకి కారణాలై వుంటొచ్చు.

మళ్ళీ ఆమెని దగ్గిరికి తీసుకున్నాడు రామం. పరవశపు పరాకాష్ఠను సూచించే సుప్తదరహాసంతో సరస్వతి అతని వీపుమీద చెయ్యివేసి దగ్గరగా జరిగి, పెదవులు కలిపింది, నిద్రపోతూనే. అది నిద్రకాదేమో, ఆ ముద్దు మెలకువలోదేనేమో అని ఆశపడ్డాడు, రామం.

'సరూ!'

సరస్వతి కళ్ళుతెరవలేదు! పలుకలేదు. పిలుపు విన్న చిహ్నంలేదు.

అలవాటయిన వాసనను ఆమోదించడానికి, ఆ భావాన్ని అభావసిద్ధంగా చెప్పడానికి, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యావస్థల భేదాన్ని పాటించదు కాబోలు, మానవశరీరం–అనుకున్నాడు రామం.

నిద్రే. మరి మాట్లాడదీ రాత్రికి. లేపి మాట్లాడించడం అంత మంచిది కాదు.

* * *

నాలుగేళ్ళకిందట రామకృష్ణగారి సంగీత కచేరీలో చూశాడు, రామం సరస్వతిని మొట్టమొదటిసారి

కంపెనీ వార్షికోత్సవానికి ఆమె కచేరీ యేర్పాటు చేయాలని విజయవాడ వెళితే, గుంటూర్లో శ్రోగ్రాములో వుంది; అక్కడికెళ్ళి మాట్లాడ్డం మంచిదన్నారు. గుంటూర్లో కచేరీ వినబడింది. కనబడింది. కాని మాట్లాడడానికే వీలుపడలేదు. మర్నాటి ఉదయమే వాళ్ళు నాగార్జునసాగర్ వెళ్ళరని తెలిసి; తరవాతి బస్సెక్కి సాగర్ వెళ్ళాడు రామం

అక్కడ కచేరీలేదు. అది రామకృష్ణగారితో విహారయాత్ర.

గెస్ట్‌హౌస్ వరండాలో అడ్డేశాడు, రామకృష్ణగారు; "కచేరీ విషయం ఆమెతో కాదు; నాతోనే మాట్లాడాలి. ప్రస్తుతం ఆమె నా భార్యని అంటూనూ ... లలితసంగీత కచేరీకి ఆమె వొక్కతెనూ పంపడానికిగాని, యుగళగీత మంజరి నిర్వహించడానికి తనుకూడా రావడానికిగాని, రామం యిచ్చిన తేదీ ఎంత మాత్రం నప్పలేదన్నాడు.

ఆ తరువాత యేడాదికి–తన భార్య లక్ష్మికి తనకి సరిపడకపోవడం, విశాఖపట్నంలో ఆమె చేస్తున్న వుద్యోగం వదిలి తనతో రాడానికి ఆమె నిరాకరించడం జరిగాయి.

మామగారు జబ్బుమనిషి, పిళ్ళతోనే

వుండేవాడు. పేవమరది ఊళ్ళోనే వున్నా, అతనెప్పుడు ఆయింటి కొచ్చినా తండ్రిని తనతో తీసుకుపోడానికి ఉద్దేశం ప్రయత్నం పెట్టుకునే వొచ్చేవాడు. ఆయన పెన్షన్ ఆరువందలు, మరి!... ఆయన రిటైరవగానే కొన్న యింటి ఖరీదుకి ఆయన ప్రావిడెంటుఫండూ అవీ సరిపోనప్పుడు, రామం, తన పిత్రార్జితం పూర్వార్జితం అంతా పదివేల పైమాట—ఆ యింటికే పెట్టాడు.

"మీకు వొకందుకు నేనూ, మరొ కందుకు మా నాన్నగారూ కావాలి. మీ భార్యని కాబట్టి నాకు మీతో రాక తప్ప దని, నామీది అపేక్షచేత మా నాన్న గారూ మీతో వొచ్చి తీరతారని మీ అభిప్రాయం. ఆయన పెన్షన్ డబ్బులకి ఆశపడ్డంలో మీరూ మా అన్నయ్యా ఒకరికొకరు తీసిపోడంలేదు. ఆయన మాత్రం ఇంత పెద్ద ఆస్పత్రివున్న ఈ వూరు వదిలి అల్లుడుగారికి వుద్యోగం కదా అని రాజమండ్రి వొచ్చెయ్యలేరు!" అంది లక్ష్మి.

"నాకోసం నువ్వు మీ నాన్నని వదల్లేవు. ఒకవేళ వదలగలిగినా నీ ఉద్యోగం మాత్రం వదల్లేవు. ఆ సంగతి నాకు తెలుసు. కాని నాకన్నా ఓ వంద రూపాయలు ఎక్కువజీతం తెస్తున్న పెళ్ళానివికదా అని నీకోసం మాఆఫీసర్ల అర్దర్సు కాదనడం నా పద్ధతి కాదు మీ అన్నయ్య దఖలుపరుచుకున్న మీ అమ్మ గారి బంగారం; ఆవిడచేత మీ అన్నయ్య తనపేర రాయించుకున్న యింటిలో సంగోరు వాటా, మీ నాన్నగారు నా డబ్బుపోసి కొన్న యిల్లు, ఆయనగారు రేపో నేడో కమ్యూట్ చేయించుకుందా మనుకుంటున్న పెన్షన్ మొత్తం; వీటి మీద ఆశకూడా నిన్నిక్కణ్ణుంచి కదల నివ్వదు. కనక, నువ్విక్కడే వుండు!"

ఆతరవాత ఎప్పుడు విశాఖపట్నం వెళ్ళినా, లక్ష్మిని కలుసుకోడం—అదీ కేట్ల ఆఫీసుల్లోనే; మధ్యవర్తుల ముందు వాళ్లోనే!

రాజమండ్రి చేరాక కంపెనీ వార్షి కోత్సవాల సందర్భంగా సోలో కచేరీ కొచ్చిన సరస్వతికి వసతి, ఆతిథ్య సౌకర్యాలు చూడవలసిన పనిలో, ఒకే రోజున పదిహేనుగంటలపాటు ఆమెతో వుండగలగడంతో, అతని కామె మీద వున్న అభిమానం అడ్మిరేషను ఆమె మనసుకెక్కేవిధంగా చెప్పగలిగాడు రామం.

ఆ తరవాత పదిరోజులకి కాకినాడలో ప్రోగ్రాం వుందని; అక్కడికి రమ్మంది సరస్వతి.

"రామారావుగారు; మా శ్రీవారు—కె. అండ్ జె. కంపెనీలో ఆఫీస్ సూపరింటెండెంటుగా వున్నారు. సంగీత విమర్శకులు, మధుర గాయకులున్నూ" అని అక్కడి వాళ్ళకు పరిచయం చేసింది.

"ఏలాంటి ఉత్తమ మిత్రులు లక్ష్యంకాక యున్నారు నా జీవితం నిజంగా వృధా అయిపోయింది ... వాళ్లేవరికో మా వారంటూ పరిచయం చేసేను కదా అని మీరేం నాకు పుస్తి కట్టక్కర్లేదు. కలిసివుందామని మనం ఒకరి చేతుల్లో మరొకరు చేతులేసి వో మాట అనుకుందాము. అది వివాహ బంధాన్ని మించిన స్నేహమని నా ఉద్దేశం. నా సంగీతానికి భంగరిరాకుండా నాకు తోడుగా వుంటానందేచాలు; నా శరీరం, మనసు, ఆదాయం, ఆనందం అన్నీ మీవే-" అని ఆ రాత్రి గెస్టు హౌస్‌లో బయటపడ్డ సరస్వతి అభిప్రాయమే తామిద్దర్నీ వొకటిచేసింది

* * *

హఠాత్తుగా లేచి కూర్చుంది సరస్వతి.

గదిలో లైటు వెలుగుతున్నా, రామం మేలుకొని వుండుంటాడని స్ఫురించనట్టు, అతనివేపు చూడకుండానే, చెదిరిన ముంగురులు, తొలగిన వస్త్రాలు సరి చేసుకుని మంచం దిగింది. 'జాగర్త' అన్న హెచ్చరిక విని రామంవేపు చూసింది. 'ఇంకా నిద్రపోలేదా మేష్టారూ!' అంది, నవ్వుతూ అతని మీదకి వొంగి.

వెల్లకిలా పడుకున్న రామం 'లే' దన్నట్టు తలవూపాడంతే.

'సరస్వతి' గదిలో కదిలిందప్పుడు. విశాలమైన హాల్లాంటి ఆగదిలో వొక మూలగా కట్టించిన ముప్పయి అయిదు చదరపు గుల వేదిక చేరిందామె. తంబురాకి, సరస్వతి పటానికి నమస్కారంచేసి, కాళ్ళు శుభ్రంగా దులపుకొని వేదిక యెక్కింది. తంబురా శృతి చేసి 'ఇదుగో, మేష్టారూ!' అంది.

రామం కూర్చున్నాడు.

తంబురా నాదం ఒక్క-క్షణం ఆవింది. సరస్వతి — "నీలాంబరిరాగంలో ఒక కొత్త ప్రయోగంకోసం సాయంకాలం నుంచీ తపన పడుతున్నాను. చిన్న ఆధారం దొరికినట్టుంది. పాడుతాను వినండి-" అని; 'గమపసనిప సనిపమ గమ రిగమ రిగరి సామా' అనే ఆధారంతోంచి నవ్యనాదాన్ని సృజించే ప్రయత్నంలో పడింది

అది సాధన—

అది తపస్సు-

సమయం మంచిదేగాని తరుణం గొప్పది యిది. కల్పవృక్షం కిందికి చేరి కప్పు కాఫీ అడిగినట్టుంటుంది, ఇప్పుడు ఎంత పెద్ద లౌకికవిషయం గురించైనా చేసే చర్చ, ప్రార్థన.

ఉచితం కాదు.

'రిసనిప సనిపమ గమపా-

రిసనిప సనిపమ గమపా' చిరునవ్వుతో హస్తవిన్యాసం చేసింది సరస్వతి

రామం తలవూపాడు.

'రిసనిప సరిపమ గమపా-

గమ పసనిప సరిపమ గమ పని సా!'

'ఔను!' అన్నాడు రామం. ఆమెని చూస్తూ ఆమెలోకిచూస్తూ, తల వూపుతూ.

—ని భార్య గతాన్ని గూర్చి చర్చించడం నాకిష్టంలేదు – అన్నాడు ఎమ్ డి. వాసవ ... బాగానే చెప్పాడు, తన మనసులో కోరిక—ఒక్క పౌర పాటు మాటకూడా రానివ్వకుండాను.

'రిసనిప్ప సానిపాప్ప గమపా-'

—మా వూరమ్మాయే ఇంతప్ప ట్నుంచి యెరుగుదును. ఆ రోజుల్లో ఎనభై రూపాయలు పెట్టి తంబురా కొనిచ్చాను !— అని తన అర్హతను ప్రతిష్ఠించాడు

'సారి సాన్ని సానిపాప్ప పానిపామ పామగామ-'

'కాలం' మారుతోంది... 'శభాష్!' అన్నాడు రామం.

సరస్వతి తల నిలువుగా ఆడించింది.

"రిసనిప్ప సానిపావ్ప పానిపామ పామ దాప్ప రిగమ రిగరి పామా"

—అందమే, టాలెంటే ఆమెకిశత్రువు లౌతాయని, ఆమె సౌందర్యం అడివి కాచిన వెన్నెల అయిపోతుందని భయ పడ్డానని-అంత సౌందర్యవతిని పొందిన తన అదృష్టాన్ని మెచ్చుకున్నట్టుగా ఆమె అందాన్నే మెచ్చుకున్నాడు.

'గామ పని ససనిప నినిపమ పప మగ మమగస—'

—అపవాదులు బయలుదేరేయని చెబుతూనే అవి ఎంత సమంజసమైనవో వివరిస్తూ; అమెని తనుకూడా కోర డంలో తప్పులేదని స్ఫురింపజేసేతు— కొత్త వుద్యోగాన్ని సాధించడానికి అత్యవసరమయ్యే అధికారిక గ్రంథాలను అడక్కుండానే యిచ్చి ఈప్రయత్నంలో తన సహకారం వుండగలదని సూచించేడు

"మొన్న రాజారావుగారు రాసిన పాటకి ఈ రాగంలో ఈ మనోధర్మం లోంచి ట్యూను కడదాం మేష్టారూ—"

'అలాగే—'

"ఆ సాహిత్యం కొంచెం కాపీ చేసివ్వరూ, ఆయన దస్తూరీ నాకు బోధ పడదు!"

"నేనది కాపీ చేస్తాను కాని; నువ్వు ఏమనుకోకుండా నాకొంచెం కాఫీ చేసిద్దూ; తల నొస్తుంది!"

"అయ్యో-! చెప్పేరు కాదేం?"

సరస్వతి చప్పున వేదిక దిగింది. బైండుపుస్తం, అందులో ఏర్పాటుగా పెట్టిన కాగితం, కలం, అతని కందించి వంటగదిలోకి వెళ్ళింది

మంచంమీద కూర్చునే, తలాపిన రెండుదిండ్లు పేర్చి; ఒళ్ళు విరుచుకుని, కలం పక్కనపెట్టి, కాగితం యెగిరి

పోకుండా బైండు పుస్తకాన్ని దానిమీద పెట్టి, చేరబడ్డాడు రామం.

వెలిగించిన గ్యాస్ స్టవ్‌మీద పిడికెడు ఆకాశంలా కనిపించే నీలిమంట మీద ఖాళీ గిన్నె పెట్టి, చేతికందిన గ్లాసు పరిశుభ్రంగా లేకపోతే వొక్కసారి తొలిచి, అరగ్లాసుడు నీళ్ళుపోసిం దందులో సరస్వతి.

ఇష్టంలేని పని చెయ్యడానికి తప్పని సరిగా వొప్పుకునే మనిషి మనసులా చుంయ్యిమంది గిన్నె.

-అర్థంకాదా,? లేక అర్థం కావడానికి లోపలేమీ లేని మూర్ఖుడా? అనుకుంది-రామాన్ని తలచి.

ఆనాడు-

టెంపరరీ ఖాళీలో ఇక్కడ సూపరింటెండెంటుగా చేరిన కొన్నాళ్ళకి బిజినెస్ మేనేజరు వుద్యోగానికి దరఖాస్తు పెట్టాడు రామం, వాసవ సంహాషిద. రామకృష్ణగారితో తెగతెంపులు చేసుకొని కొత్తగా తను రామందగ్గరి కొచ్చేసిన రోజులు కాకతాళీయంగా ఎక్కడో యెదురై తనని గుర్తుపట్టి పలకరించిన వాసవ, ఆఫీసువేళల్లో సరాసరి తన దగ్గిరికే వచ్చేసేవాడు 'ఆతనికి బి ఎమ్. ఉద్యోగం రావాలంటే అది నా చేతుల్లో పని అంతేకాదు, నీచేతుల్లో పనికూడాను' అన్నాడు

"నువ్వంటే నాకెన్నాళ్ళనించి, ఎంత అభిమానమో, ఎంత తమకమో, ఎంత ఆరాధనో-నీకు తెలుసా!"

"మనం మనం ఒక వూరివాళ్ళం. ఒకరి ఆశలు నెరవేరడానికి మరొకరు, ఒకరి కోరికలు తీరడానికి రెండోవారు సహకరించుకుంటాం. యిందులో తప్పేముంది?"

"రామానికి లైఫ్‌లో ఇదొక టర్నింగ్ పాయింటు. సరైన నిర్ణయం తీసుకుని అతన్ని నువ్వు ఆదుకోకపోతే ఇదే అతనికి రిటర్నింగ్ పాయింటు అయిపోతుందని కూడాను."

"నన్ను నిరుత్సాహపరిచి ప్రయోజనంలేదు, పైగా నష్టం!...ఈ ఇంటర్వ్యూ నేను జరపను - అని వొక్క ముక్క రాసేస్తే నా బదులు వైజాగ్ నించి పర్సనల్ మేనేజరు రంగనాథయ్యరు వొచ్చి ఇంటర్‌వ్యూ జరుపుతాడు. అతనికి రామానికీ పడదు; నీకు తెలుసో లేదో! అతనే ఇంటర్వ్యూచేస్తే ఇతనికి బి.ఎం. ఉద్యోగం యివ్వడు సరికదా, ఇప్పుడితనుచేస్తున్న టెంపరరీ సూపరింటెండెంటు వుద్యోగానికి కూడా ఎసరుపెట్టి వెంటనే ట్రైపిస్టుగా విశాఖపట్నం పంపేసే యేర్పాటు చేసేస్తాడు! ఇతనక్కడ చేసేది చిన్న వుద్యోగమే అయినా, ఆ వూళ్ళో యితనికి, వుద్యోగంచేస్తున్న పెళ్ళాం, నెలకారువందలు పెన్షన్ తెస్తున్న మామగారు; ఓ పెద్ద బంగళాలో సగం

పాటూ పంచిపెట్టడానికి సిద్ధంగావున్న బావమరిదీ వున్నట్టు—అంతేనీ రికార్డుల్లో లేకపోయినా — నాకు తెలుసు; నీకూ తెలుసు! అతనికి ఈ వూళ్ళోనే యింత కంటే పెద్ద వుద్యోగం వొస్తేనే నువ్వీ మారైడ్ లైఫ్‌లో సెటిలవగలవని మాత్రం నీకుతెలీదా?— నాపద్ధతి అంతా; లివ్ అండ్ లెట్ లివ్!"

నవ్వేడు, లాలించేడు, బుజ్జగించేడు— బెదిరించేడు. ప్రలోభ పెట్టేడు—చివరికి సాధించేడు!

—అంతా వారంరోజుల్లో అయిపోయింది. విజయనగరంలో గురువుగారికి వొంట్లో బాగులేదని, చూసి రెండు మూడు రోజుల్లో వచ్చేస్తానని తను రైల్లో బయలుదేరింది; వాసవ కార్లో సామర్లకోట జంక్షన్ దగ్గిరకొచ్చి తనని కలుసుకున్నాడు.

... ఒక ఆలాపన సక్రమంగా నడవకపోతే—ఒక గమనం నవకం చెడి తికమక పెడితే, అవేవో తనకే వొచ్చిన చిక్కులుగా భావించి తన అర్థకానికి

అందింపును సమకూర్చే రామం-ఇప్పుడు తన 'మనోధర్మా' న్నెరిగిన మంచి మిత్రుడు! ... నిస్సంశయంగా యితనకున్నది నా దేహం మీది ప్రేమ కాదు-ఆతనికి తన దేహంమీదనే, తన పరిపూర్ణ సుఖంమీదనే మమకారం వున్నట్టు కనిపించదు! అందుచేతనే కాబోలు-ఆతనికి అసూయలేదు!

సూర్యారావు, రామకృష్ణ తనని అసూయచేతనే దూరం చేసుకున్నారు. తను వాళ్ళ సొత్తయినట్టు, తనమీద ఎవరైనా-కాంక్షచూపడందాకా యెందుకు కన్ను తిప్పితే - ఇద్దరికిద్దరూ కూడా-వాడెవడు వాడు సివేపు ఎందుకలా చూస్తున్నాడు; వాడైనా వుండాలి, నేనైనా వుండాలి; ఈ సంగతి తేల్చు ముందర! అన్న ధోరణిలో తనని వొదులుకోవడానికే ఎప్పుడూ సిద్ధంగా వుండేవారు! తనమీద వాళ్ళ అనుమానాలు, నిఘాలు-తలచుకుంటేనే రోతగా వుంటుంది!

-ఎమ్.డి. వాసవ బంగళాకి వెళితే నేను నేనుగా తిరిగి రాలేనని తెలిసి రమ్మంటున్నాడో, తెలియక రమ్మంటున్నాడో-తెలిసిరావడం లేదు... 'భోజనానికి' రమ్మన్నాట్ట; రాత్రంతా వుండి తెల్లారి వెళ్ళమన్నాట్ట'-అపరవాసవుడు!

కాఫీ పట్టుకుని పడకగదిలో కెళ్ళింది సరస్వతి.

రామం నిద్రపోయినట్టు కనబడ్డది. లేపాలా వద్దా అని సందేహిస్తూ రెండు నిమిషా లలా నిలబడింది.

కాఫీ చల్లారిపోతోంది ... వేడిగా తాగుతాడు.

నిద్రపట్టినట్టే కనిపిస్తోంది కాని, కాదది. తలగడా యెత్తైపోయిందనిపించి అది తగ్గించడానికి తలెత్తినా నిద్ర చెడిపోతుంది

అప్పుడు మళ్ళీ తలనెప్పి మొదలు-

చప్పున నిర్ణయించింది గోడ అల మారులో మాత్రతీసి, తొడుగు వొలిచి సిద్ధంచేసింది, మాత్ర దిగడానికి మంచి నీళ్ళూను.

'మేష్టారూ!'

'ఊఁ-'

"లెండి; కాఫీ తెచ్చేను!"

"అలమార్లో మాత్ర వుందేమో, చూడు!"

"ఉందదీ తెచ్చేను!"

పదినిమిషాలు నిశ్శబ్దంగా కూర్చుంది సరస్వతి సమస్యని అణువణువూ చీల్చి, నమిలి మ్రింగి జీర్ణం చేసుకుంటున్న పద్ధతిలో, చెమ్చాలో భాగాల చొప్పున, చుక్కలచొప్పున,- అరగ్లాసు కాఫీని పదినిమిషాలూ తాగింది.

'టైమెంతైంది?' రామం కళ్ళుతెరవకుండానే అడిగాడు.

'ఆదివారంలో కొచ్చేసేం—'

పాట కాపీ చెయ్యడానికి తగిలించుకున్న కళ్ళజోడు ఎడంచేత్తో తీసి

అందించాడు. కళ్ళద్దాలు తియ్యగానే వోమాటు మొహం తుడుచుకోడం కనీసం అరచేత్తో నిమురుకోడం అల వాటు, రామానికి. తనకళ్ళూ, మొహమూ సరస్వతికేం చెప్పి పోతాయేమో అన్న భయం వున్నవాళ్ళాగ మొహంమీద తువ్వాల్ని వో నిమిషంపాటు నడిపాడు.

సరస్వతి నవ్వింది. లేచి, బట్టల స్టాండుదాకా వెళ్ళి, పాంటూ, షర్టూ తెచ్చి, మంచంపక్కని నిలబడి, 'లేవండి' అంది

చూశాడు

"వైజాగ్ వెళ్ళండి; ఇంకో గంటలో బస్సుంది."

"......"

"మీ మామగారు పెన్షన్ అమ్మిన డబ్బు నిన్న తీసుకు నుంటారు. అక్కయ్యగారు డబ్బు రేపు బ్యాంకులో వేసీకుండా ఆఖరు ప్రయత్నంచేసి అక్కడో, మరోచోటనో వో అయిదు వేలైనా తెచ్చుకోండి."

బట్టలందుకుని, లేవకండా అలామళ్ళీ చూశాడు లోతుగా.

సరస్వతి ట్రంకు పెట్టెలు పేర్చిన చోటికి వెళ్ళింది. పైనవున్న బ్రీఫ్‌కేసు తెరిచి, మరో జత బట్టలూ, కొన్నివస్తువులూ అందులో సర్దింది. "వాసవుడికి సంపదలూ, భోగాలూ అమృతమూ కూడా యిష్టమే, మిగిలిన ఆనందాలతో బాటు !... డబ్బుంటే యేమైనా కొనుక్కోవచ్చుగా!"

"పుచ్చుకుంటా డంటావా?"

"అక్కయ్యగారు మీకిస్తారా, యింత అవసరమైన సమయంలో, అన్నది మరింత గడ్డుప్రశ్నకదా, యిప్పుడు!"

"అదీ నిజమే"

"లేచి వెళ్ళండి."

"ఇంతా కష్టపడి తెచ్చేక అతను పుచ్చుకోనంటే?"

"పుచ్చుకుంటాడని మీకు తెలుసు; నాకే తెలుసు ! వెనక మీ కొలీగ్ నరసింహరావుకి హైద్రాబాదుకి ట్రాన్స్ఫరు కావాలంటేను, మీ స్టెనో రీటాకి కనఫర్మేషను కావాలంటేను మీరే యిప్పించేరుకదా!"

"అందరిదగ్గిరా పుచ్చుకుంటూనే వున్నాడనుకో ... మనదగ్గిర ఆత నాశించింది మరోటేమోననీ – డబ్బు పుచ్చుకోకపోతే ఏమౌతుందోననీ–"

"అతను మీదగ్గిర డబ్బు పుచ్చుకోక పోతే మీరు కె. అండ్ జె. కంపెనీలో బిజినెస్ మేనేజరుగా కొనసాగుతారు; వాసవగారు ఇక్కణ్ణుంచి తప్పుకునే వరకూనూ."

"అదే జావుంటుందంటావు?"

"అనే, నేననుకుంటున్నాను!" అంది సరస్వతి.

అప్పటికి అతను బట్టలు తొడిగేసుకుని తల దువ్వుకుంటున్నాడు.

సరస్వతి ట్రంకుపెట్టె తెరిచి అందులోంచి అతని పర్సుతీసి అందిస్తూ,

"వొకమాట అనుకున్నాం...మొగవారు మీరే తప్పలేదు, ఆమాటకి,నేనుమాత్రం యెందుకు తప్పాలి?" అంది, అతని కళ్ళలోకి చూడకండాను-

రామం ఆ మాటకి సంతోషించలేదు. కనీసం అలా అన్లేదు బ్రీఫ్‌కేసు తీసుకుని 'వస్తా' ననైనా చెప్పకుండా వెళ్ళేడు.

"కొన్ని పన్లు-

చెయ్యడం కన్నా-

చెప్పడమే కష్టమన్నమాట!..." అనుకుంది సరస్వతి.

* * *

సోమవారం ఉదయం తొమ్మిది కాకుండానే రామం యిల్లుచేరాడు.తలుపు వోరవాకిలిగా తెరిచివుంది. సరస్వతి మంచంమీదుంది. మూడురోజుల్నుంచీ నిద్రపోతున్నట్టు మొహం బాగా పొంగుంది.

'సరూ.'

"ఒచ్చేరా?"

"అరగంటయింది, వూళ్ళో దిగి. సరాసరి ఎమ్.డి. గారి బంగళా కెళ్ళేను అక్కడ పని అయిదునిమిషాల్లో అయి పోయింది. అయిదువేలూ ఇచ్చెయ్య బోయాను. రెండువేలే చాలన్నాడు. పనైపోయినట్టే," అంటూ మంచంమీద కూచుని ఆమెని తన శరీరంతో అభి నందించబోయాడు.

'ఆగండి' పేలవంగా నవ్వింది సరస్వతి. 'పాచిమొహం నేనూనూ!... స్నానం చేసొస్తాను......ఫ్లాస్కులో కాఫీ వుంచేను, తాగండి......ఇవాళేగా ఇంటర్‌వ్యూ?'

"ఏం యింటర్‌వ్యూ, నా మొహం! అంతా లక్ష్మీకటాక్షమేగా!"

"కాదులెండి. సరస్వతీ కటాక్షం కూడా లేకపోలేదు."

"లేదు. లక్ష్మి సమయానికి దబ్బి వ్వకపోతే యిదేదీ అవదు!"

"నే నన్నది అదికాదు. ఇంటర్వ్యూకి పిలిచిన ఆరుగుర్లో మిగతా అందరి కన్నా మీరే ఎక్కువ చదువుకున్న వారుకదా." అని, బాత్‌రూంవేపు కది లింది సరస్వతి.

'అదీ నిజమే అనుకో,' అంటూ రామం ఆమెవెంట నడిచాడు.

బాత్‌రూమ్‌లో దూరి తలుపు గడియ వేసింది సరస్వతి; అతన్ని అంత వెంటనే భరించలేక.

"మనిషికీ మనిషికీ మధ్య ఎన్ని తలుపులూ, ఎన్నిగోడలు!" అనుకుంటూ రెండు నిమిషాలు తలుపువొద్దనే నిలబడి తేనేగాని ఆమెకి బలం రాలేదు; స్నానం చెయ్యడానికి కూడానూ.